

מאורות המשפט

איגוד בני תורה הספרדי

כתובה על חוף הים

The Sands at Atlantic Beach

ט"ו סיון תשפ"ה

לכבוד ידידי הרב חנן יוסף המכונה סקאט למשפחת האברמאן שליט"א, חבר הנהלת בית דין ד'אמריקא, אחד מאולמי השמחות הגדולים ופופלרים בחוף הדרומי בלונג איילנד הוא The Sands at Atlantic Beach ונשאלת איך לאיית את שם המקום לספרדים.

אטלאנטא - העתקת מסורת מול המציאות
הנה ממבט ראשון רואים ששם המקום כולל שם מקום אחר שכבר כותבים בו גיטין - אטלאנטא במדינת ג'ורג'א, ושם כותבים עם ג' אל"פים, כמ"ש בקונטרס הארץ לעריה לממו"ר הגרמ"מ סנדרוביץ שליט"א, ולכן מסתבר שגם אנו נכתוב אטלאנטיק עם ב' אל"פים, וכמו שכותבים באטלאנטיק סיטי במדינת ניו ג'רזי.

אולם קשה, כי אנו תושבי ניו יורק מבטאים את התנועה השנייה (AT-LAN-TA) כמו פתח שדומה לסגול, כמו השם RANDY או SANDY שנוהגים בבתי הדין לאיית עם ע' או י' במקום ככה: רענדירינדי או סענדרויסינדי ולא עם א' ראנדי או סאנדי. ולכן, נראה שיותר מדויק לכתוב אטלענטיק ואטלינטיק ולא אטלאנטיק. ולא משנה למה קבעו בדורות הקודמים לכתוב אטלאנטא ואת"ל היה נכון להגייתם האם עדיין נכון כיום, כי אנו תושבי ניו יורק נשאלנו אודות כתיבת שם מקום אשר בקרבנו ולא בארץ רחוקה. ופה בזמן הזה, כך ההגייה. וכן הורה לי מו"ר ר"י ליכטער שליט"א לכתוב אטלענטיק.

והנה בנקודה זו נחלקו שני הנביאים גדולים, מסדרי הגיטין הענקים שבארה"ב, מו"ר הגרי"ד בניוביץ שליט"א פסק לכתוב אטלענטיק עם ע' או י' באמצע, אבל הרב סנדרוביץ טוען לכתוב אטלאנטיק עם א' כמו באטלאנטא. ושניהם הולכים לשיטתם במקום אחר - QUEENS - שנקבע "קווינס" עם ס' בסוף למרות שבזמננו נשמע יותר כז'. הרב סנדרוביץ בעד המסורת כמו הסימון ה"ס" בסוף "קווינס" שלא רק כותב ס' במקום ה"ס" שם אלא גם כותבים ס' בשמות דומות של אנשים כמו JAMES (דזשימס ולא דזשימז), והרב בניוביץ חולק עליו וסובר שהחוש מכחיש ועלינו לכתוב כמו שמבטאים את זה כיום - בפרט במקום חדש שאין שם מנהג או מסורת ובשמות אנשים ונשים בכלל שאינם תלויים במקום ההוא כלל, ועל הראשונים אנו מצטערים.

לגבי מה שנשאלתי שלכאורה צ"ל איטלינטיק עם יו"ד אחרי האל"ף בראש התיבה לסמן על תנועת ה"א, עמ"כ הגרמ"מ סנדרוביץ הקונטרס הארץ לעריה עמ' נח בסוף עיר דאללאס שבראש מילה כבר נתקבל לכתור רק א' סתם, ואישר לי הגרי"ד בניוביץ שכן הוא הדין לספרדים כמו בנד"ד.

ביק' או ביטש

ידוע שבמסורת תכסיסי האיות, מסמנים את צליל הTCHN (č) או (tj) (IPA) לאשכנזים באותיות "טש"¹ ולספרדים בדרך כלל בעבר באות "צ" עם גרשוץפציק ויש אומרים עם ג', אבל שמעתי ממו"ר דיניי ישראל שליט"א שכיום גם לספרדים מסמנים את הצליל הזה עם האותיות "טש" כמו אחינו האשכנזים, ושכן נוהגים דיניי א"י.

קודם כל, הצליל הזה לא מצוי הרבה בשמות אנשים או נשים, ונדיקורו הוכפל ממה שבשמות שכן קיים הגייתו היתה שונה באיורופה, כמו השם צ'רלי שבצרפת הגייתו שרלי, ריצ'ארד ורישארד, וכדומה. ולכן, קשה לאגר מקורות ומסורות בדבר, ולטועלת הרבים אפרט את דברי הדיינים שקבלתי ואדון קצת בדבריהם.

צ' הידוע

ע' מש"כ מו"ר הגר"ח ג'קטר שליט"א בקובץ אבקת רוכל (גליון ד' כסלו תשע"ט עמ' רכ"ב) שלמרות שאין מסורת אמיתית לכתוב צ' לצליל הזה אלא שכך הונהג בעולם המודרני, עכ"פ גדולי עולם כמו מרן הגרע"י והגר"מ מאזוז זצ"ל סברו ויבלחט"א הגרש"מ עמאר שליט"א כך סובר. והרב מאזוז היה קורע גט ספרדי כתוב בו טש לצליל הזה אפילו. ע"כ. וכן נוהג מו"ר הגר"א בן חיים שליט"א לכתוב עם צ'.

וכן מסתבר, שלא מצינו במסורת ונהולי איות שמות תכסיס לסמן צליל עם ב' אותיות בקרב הספרדים ועדות המזרח, רק הופסת נקודה או גרש מעל או מתחת אות אחת, כמו' ג', ז', וצ'. וכן הציע הרב ג'קטר שכן עדיף לייסד מסורת חדש באות אחת מלנטות מן הדרך שכנראה יש לספרדים שלא לסמן צליל עם יותר מאות אחת.

ג' אות הכולל

אלו דברי הגר"א חשואל שליט"א:

הספרדים כותבים לצליל שאמרתם ג עם פסיק למעלה וכן נכתב שם משפחה שלנו בכל הכתובות ומצבות שמלפני 500 שנה בכל נפוצותינו בכל קהלות המגורשים מספרד אשר היום בצפון אפריקה וכן משמשת נקודה זו לצליל נ באנגלית וצרפתית כמו ג"ורג" ואין בזה שום בעיא

בברכת התורה

אשר חג"ואל

כנראה שהסיבה היא שאין לייצר תכסיסים חדשים כמו ז' וצ', ולכן כוללים הכל (כחמשה צלילים!) באות אחת – ג'. עמ"ש בקובץ בית יצחק (חוברת נ', תשפ"ג, עמ' 232). ועיין ביביע אומר (חלק י"א אבן העזר סי' צ"ג אות מד) שכתב שם ג'ינו עם ג' ואחר כך שהתספק אם יותר טוב לכתוב טש או צ' ובסוף הורה שהכל כשר בדיעבד.

¹ גט מסודר, כתבי הגר"א הענקין חלק א' עמ' רכ"ט אות יד, אגרות משה אבן העזר ח"ד סי' ק"ה אות א', שערי שמות גיטין עמ' קיד.

רוב ככל הדיינים שאני מכיר ושאלתי אמרו לי שכיום נוהגים לכתוב טש הן לאשכנזים והן לספרדים. והסיבות לכך לא כל כך ברורות או מכריחות לדעתי.

כך הורה מו"ר הרב צבי בן יעקב שליט"א לרמ"מ סנדרוביץ, ולכן קבע לכתוב מייאמי ביטש עם טש גם לספרדים. ואלו דברי הרב בן יעקב אלי כששאלתי למה: " כך הורה זקן, הרב עמרם אלחדד זצ"ל, שקיבל מדורות קודמים, לכתוב טשארלי וכד". וכן קבלתי ממו"ר הרי"ד בניוביץ, הרב יעקב ליכטער בשם הרב חשואל, הר"ן דוידי בשם הרב אלחדד, והרב שמואל כאשכראמאן, למרות שעל פי מסורת הספרדים אין מסמנים צליל עם ב' או ג' אותיות, כעת השתנה הדבר. וכ"כ במנחת אשר (אלחדד, סידורי גיטין עמ' קב הערה תריג ועמ' קמ), ובדבר הלכה (פרק ו הערה מז) בשם הרב אביטאן והרב ציוני.

ועמ"ש הרב דוידי בקונטרסו "מלפני אוריאל" כת"י שלא היה נוח לו בהון צלילים שנכללו באות ג' ושמח כשמצא סימוכין למנהג החדש לכתוב טש באמת ליעקב (קמנצקי) בספר דניאל בביאור השם בלטשאצר.

וז"ל הרב הדיין שמואל אברהם חזן בן הרב יצחק חזן, כיום דיין בתל אביב: "נוהגים היום לכתוב טש ולא צ' כי לא מנקדים בגט מלבד בגימ'ל זיין שבורה". ואוסיף שגם כדאי לחלק לספרדים שיש שכותבים צ' לסמן צליל אחר בשמות ערב כמו ביצ'א.

וכן מצאתי במערכת שמות מבה"ד הרבני פתח תקוה – הרב אוחיון, בשם טשארלי ובשם טשארלס – וז"ל "אע"פ שהוא ספרדי נכתב כך בהתייעצות עם הרב ציוני. ע"כ. אבל בבית הדין הרבני באשדוד כתבו עם צ'." וגם הרב ציוני כתב ריץ' עם צ'.

שו"ר שבשם חדש הביא את השם ריטשיל מהבית שמואל בלי שינוי, ונראה שלא היה לו שום בעיה עם האיות. ובעטרת חזקיה (מזכרת גיטין אות ר"פ עמ' רפא) כתב שם טשארנא לבעל כותאי שגירש את אשתו האשכנזיה וכן רשם בקונטרס השמות שלו סתם.²

עד כאן נראה שלרוב כיום סוברים לכתוב עם טש אף שמרנן מלכי התורה הגרע"י והר"מ מאוזו היו סוברים אחרת, כתב לי הרב משה בצרי שבאמת לפנים היה יותר טוב לכתוב טש כדי לא לסבך את הקורא עם הצ' הערבית אבל בזמננו שזה לא קיים עוד, יותר טוב לכתוב צ' כדי לאמץ את דרך כתיבת בני אדם של דורנו.³ וקבעתי את דבריו כאן כדי שגדולי ישראל הבאים אחרנו יחליטו מה לעשות בעתידו של התחום הזה.

² ואין לומר שמשם אין ראייה אם כבר היתה כותבת את שמה עם טש, דאם כן לא היה למחבר לקבוע את השם סתם בקונטרס השמות שלו בלי להבהיר.

³ ואלו דבריו המתוקים:

שלום לכבוד הרב מרדכי שליט"א

אומרים שלא משנה אם מגישים לך טשולנט או צולנט, העיקר שיהיה טעים!

גם לאקדמיה אין הסבר מדוע כותבים לפעמים טש כמו בשם טשרניחובסקי, או ליובאוויטש, ולפעמים כותבים ליובוביץ, צ'כיה, וכדומה. הנטיה שם להעדיף צ' אך אינם רואים כשגיאה את הצורה טש.

הצורה של טש באה כנראה ממזרח אירופה, מהאידיש, ובארצות המזרח לא נהגו להשתמש בה.

בעבר אאמו"ר שליט"א היה נמנע מלכתוב צ' כי כך היו רגילים לציין את האות דז שבערבית,

כמו בשמות כצ'ורי או כצ'יר שהיום כבר כולם כותבים בד' כדורי וכדומה.

היום כבר לא רגילים לכתוב כך וממילא אין מניעה מלכתוב צ' בשם כמו צ'רלי.

מקום אולם החתונה
הנה מקום לא הניחו לי אבל בכל זאת אעיר את חלקי שיש כמה וכמה מקומות שבשם האולם או הקהילה
חקוק שהאולם נמצא במקום פלוני אבל באמת נמצא בעיר או שטח שלידו, כמו שהערתני ש CHABAD OF
GREAT NECK נמצא ב KINGS POINT, וגם TEMPLE JUDEA OF MANHASSET נמצא ב NORTH HILLS.
ותופעה הזו קיים גם בחוף הדרומי ב SEPHERDIC TEMPLE OF CEDARHURST שנמצא ב WOODMERE,
וב THE WOODMERE CLUB שנמצא ב WOODSBURGH. ועל פי דין היה נכון לכתוב את שם המקום הנכון
ולא להטעות את העצמנו להאמין בכל מה שקוראים בשלט. ואין לומר שככה אנשים חושבים. הרי אין
ספק ב BIG APPLE PIZZA לא נמצא בעיר ניו יורק לא סמוך ולא נראה. וכן כאן באולם THE SANDS AT
ATLANTIC BEACH שנמצא לא ב ATLANTIC BEACH שהיא כפר משולב (INCORPORATED VILLAGE) אלא
ב EAST ATLANTIC BEACH למזרחה שהיא שטח לא משולב (UNINCORPORATED HAMLET) ומקום ייעודי
למפקד האוכלוסין (CENSUS DESIGNATED PLACE).

ולכן לכאורה היה נכון יותר לכתוב איסט אלטינטיק ביטש, אם אכן אנשי המקום באיסט אלטינטיק ביטש
באמת מחלקים ביניהם ומדקדקים לומר שהם גרים באיסט ולא בסתם. אבל אספיק בהערה ולא מחאה
שאין זה מקומי להעיר לכל הרבנים שכבר סידרו שם קידושין וכתבו סתם בלי לחלק, שהרי יש הרבה על
מה לסמוך לכתוב סתם בלי המילה איסט, ממה שבית הדואר מכבד את דילוגה, אנשים קוראים את
המקום על שם זה, וכו'. ואספיק בהערה ובוחר יבחר. אין ספק שהכל כשר בכתובה ואין כעת צורך לכתוב
שם גיטיין בהיות שזה בקצה שפת הים ויש מקומות יותר טובים וקרובים בדרך לסדר בהם גיטיין.

התספקות המים
בכל זאת, למען שלמות הענין אברר את ההסתפקות. המקום נמצא באי מוקף ים בארבע צדדים
ולכאורה שייך לכתוב "דיתבא בגו ימא" אבל ממה שמחולק לכמה כפרים ומקומות (אטלינטיק, לידו,
ולונג ביטש), צריכים לכתוב דיתבא על כף ימא וכדומה.

ונראה שהמנהג לכתוב שמסתפקת מבארת במקרה שמסתפקים מן האקוויפר, וכמו שנעשה במייאמי
ביטש.

ובאמת שיש פה הרבה מה לדון ואכמ"ל, אבל ממה שיש עוד ב' מקומות ידועים באותו שם – אטלינטיק
ביטש במדינת נורט קרולינא ובמדינת פלורידא, ותריהון יתבי על כף ימא ועל מי בארת, אין מספיק
לסמן בשני הסימנים האלו, ולכן אסור לכתוב שם גט בלי סימן מובהק, ואין לנו.

בפרט שכיום הנטיה הכללית יותר להעדיף צ' מאשר טש.
ומצד שאין מנקדים בגט, ולכן בירושלים כותבים לספרדי גורג במקום גזרג, אין לחוש, שהרי גם בירושלים היו כותבים את
הדז בצורה של צ עם נקודה למעלה, ולא חיברו שתי אותיות יחד. וכל שכן בשאר מקומות נראה יותר להעדיף צ' כרגילות
בעיתונים וכתבי עת.

כבר היה מי שאמר שהספר שמות הטוב ביותר לגיטיין הוא ספר טלפונים, וגם אם היו שלא קיבלו זאת עם הזמן יקבלו, וכמו
ששמעתי מהגרע"י זצ"ל והגרש"מ עמאר שליט"א. וכבר כתב על כך בארוכה הרב אבירן הלוי, אב"ד בת"א, וערך מחקר
שלם, ואך למותר להאריך עוד בזה, כי בכגון דא יש ללכת אחרי המקום והשעה, וכמבואר ברמ"א בסוף סימן קכט.
בברכה, משה בכמהר"ר עזרא בצרי

העולה מן הים
להלכה אני ממליץ לכתוב לאשכנזים אטלענטיק ביטש ולספרדים אטלינטיק ביטש. ובנד"ד, השואל הוא
מתלמידי הרב בן חיים, ועל פי רבם, כותבים בייץ ולא ביטש.

ויהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיהם.

מרדכי הלל גזואהרי
מנהל בית הדין